

LAUSUNTO EDUSKUNNAN PERUSTUSLAKIVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI HYVINVOINTIALUEESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA SEKÄ SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 2/2024 VP)

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan pyytämänä lausuntona otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä esitän kunnioittavasti seuraavan.

Yleistä esityksestä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettaviksi hyvinvointialueesta annettua lakia, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia, pelastustoimen järjestämisestä annettua lakia ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettua lakia. Esityksen mukaan hyvinvointialueiden ja valtion välisiä neuvottelukuntia ja neuvotteluita sekä valtioneuvoston asettamia valtakunnallisia strategisia tavoitteita koskevat säännökset yhtenäistettäisiin ja niitä koskeva sääntely siirrettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetusta laista ja pelastustoimen järjestämisestä annetusta laista hyvinvointialueesta annettuun lakiin. Hyvinvointialueesta annettuun lakiin (jäljempänä hyvinvointialuelaki) lisättäisiin täsmennetyt säännökset valtiovarainministeriön tehtävistä hyvinvointialueiden ohjauksessa. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Esityksen tavoitteena on yhtenäistää ja selkeyttää hyvinvointialueiden valtionohjausta, jotta voidaan varmistaa yhdenvertaisten ja laadukkaiden palveluiden toteutuminen hyvinvointialueilla sekä hillitä kustannusten nousua ja edistää kustannusvaikuttavuutta. Lisäksi tavoitteena on selkeyttää valtiovarainministeriön tehtäviä ja roolia hyvinvointialueiden ohjauksessa sekä varmistaa, että hyvinvointialueiden ohjaus on yhteensopivaa valtioneuvoston asettamien talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden kanssa.

Esitys kytkeytyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan, jonka mukaan hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittaminen säädetään valtiovarainministeriön tehtäväksi ja eri ministeriöiden päällekkäiset hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden ohjaukseen liittyvät lakisääteiset välineet yhdistetään.

Esitykseen sisältyy jakso lakiehdotusten suhteesta perustuslakiin ja säätämisjärjestykseen. Jaksossa esitystä on käsitelty suhteessa perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaiseen itsehallintoon kuntia suuremmilla hallintoalueilla. Arvioinnissa on tarkasteltu perustuslakivaliokunnan lausuntoja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta ja katsottu, ettei ehdotuksilla muuteta hyvinvointialueiden itsehallinnollista asemaa nykyisestä. Perustuslakijaksossa on myös viitattu perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle säädettyyn velvollisuuteen turvata, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistää väestön terveyttä. Hallitus katsoo ylipäätään, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Säättämisyjärjestysperusteluissa esitetty arviointi suhteessa perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaiseen alueelliseen itsehallintoon on varsin asianmukainen. Yleisellä tasolla voi lisäksi todeta, että esitys on yhtäältä varsin selkeä mutta toisaalta siinä on myös puutteita esimerkiksi lakiehdotusten valtiosääntöisesti merkityksellisten kokonaisvaikutusten esille tuomisessa. Katson tarpeelliseksi kiinnittää erikseen huomiota ehdotettujen säännösten lakisääteisyys- sekä suhteeseen hyvinvointialueiden itsehallintoon ja perusoikeuksiin.

Ehdotukset hyvinvointialueen valtionohjauksesta

Esityksessä ehdotetaan, että hyvinvointialueiden ja valtion välisiä neuvottelukuntia ja neuvotteluita sekä valtioneuvoston asettamia valtakunnallisia strategisia tavoitteita koskevat säännökset yhtenäistettäisiin ja siirrettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetusta laista ja pelastustoimen järjestämisestä annetusta laista hyvinvointialueesta annettuun lakiin. Hyvinvointialuelouden ja -hallinnon neuvottelukunnan nimi muutettaisiin ja sen tehtäviä laajennettaisiin. Säännökset sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen neuvottelukunnasta kumottaisiin.

Hyvinvointialuelakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset valtiovarainministeriön tehtävistä hyvinvointialueiden ohjauksessa. Hyvinvointialuelain 11 §:n 1 momenttiin lisättäisiin valtiovarainministeriön tehtäväksi vastata hyvinvointialueiden talouden ja toiminnan yleisestä ohjauksesta sekä sovittaa yhteen valtioneuvostossa tehtävää hyvinvointialueiden ohjausta. Säännöksen perusteluissa on todettu, että valtiovarainministeriö on jo nykyiselläänkin hoitanut edellä mainittuja tehtäviä ilman, että asiasta on nimenomaisesti säädetty laissa.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää valtiovarainministeriön tehtäviä ja roolia hyvinvointialueiden ohjauksessa sekä varmistaa, että hyvinvointialueiden ohjaus on yhteensopivaa valtioneuvoston asettamien talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden kanssa. Lisäksi valtioneuvoston vahvistamien finanssipoliittisten tavoitteiden merkityksen korostaminen yhtenäistäisi osaltaan ohjausta ja vahvistaisi kaikkien ohjaukseen osallistuvien ministeriöiden yhteistä vastuuta myös taloudellisen kestävyys- ja huomio-ottamisesta. Esityksellä on vaikutuksia valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön toimintaan. Ministeriöiden tulisi toimia ohjauksessa tiiviimmässä keskinäisessä yhteistyössä.

Esityksen mukaan muutoksilla ei puututtaisi hyvinvointialueiden itsehallintoon eikä niiden aluevaltuustojen toimivaltaan. Hyvinvointialueet päättäisivät jatkossakin itsenäisesti, millä tavoin ne ottavat toiminnassaan huomioon strategiset tavoitteet ja niiden pohjalta annetut toimenpidesuositukset.

Esityksen mukaan nykyisellään valtiovarainministeriön toimivalta on todettu hyvinvointialuelain 11 §:n perusteluissa. Hyvinvointialuelain 11 §:n 1 momentin mukaan valtiovarainministeriö seuraa yleisesti hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta sekä huolehtii, että hyvinvointialueiden itsehallinto otetaan huomioon hyvinvointialueiden koskevan lainsäädännön valmistelussa. Säännös vastaa aineelliselta sisällöltään kuntalain 10 §:ssä olevaa kuntien seurantaa koskevaa sääntelyä. Hyvinvointialuelain 11 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan valtiovarainministeriö koordinoi hyvinvointialueita koskevien asioiden käsittelyä valtioneuvostossa. Ministeriö kerää ja tuottaa hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta koskevia

tietoja poliittisen päätöksenteon, erityisesti säädösvalmistelun sekä valtion talousarvioesityksen ja julkisen talouden suunnitelman valmistelun, tueksi.

Valtioneuvoston ohjesäännön 17 §:n 13 a kohdan (1116/2023) mukaan valtiovarainministeriön toimialaan kuuluu hyvinvointialuejako, hyvinvointialueiden hallinnon ja talouden ohjaus, hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittaminen sekä hyvinvointialueiden rahoitus.

Arviointi

Lakisääteisyys

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Tämän oikeusvaltioperiaatteen ja siihen olennaisesti liittyvän hallinnon lainalaisuuden periaatteen noudattaminen edellyttää, että julkisen vallan käyttäjällä on aina viime kädessä eduskunnan säätämään lakiin palautettavissa oleva toimivaltaperuste (HE 1/1998 vp, s. 74, ks. PeVL 29/2013 vp, s. 2/I). Viranomaisella ei siten voi olla sellaista julkisen vallan käyttämistä tarkoittavaa toimivaltaa, jolla ei ole nimenomaista tukea laissa. Lähtökohtana on myös se, että kussakin asiassa toimivaltaisen viranomaisen tulee käydä ilmi laista (PeVL 67/2010 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunta on käytännössään suhtautunut pidättyvästi mahdollisuuteen poiketa toimivaltaista viranomaisesta koskevasta lain säännöksistä. Valiokunta on etenkin perusoikeuskytkentäisen sääntelyn yhteydessä pitänyt välttämättömänä, että toimivaltainen viranomainen ilmenee laista yksiselitteisesti tai muuten täsmällisesti tai että ainakin viranomaisien toimivaltasuhteiden lähtökohdat samoin kuin toimivallan siirtämisen edellytykset ilmenevät laista riittävän täsmällisesti. (PeVL 49/2014 vp, s. 4/II, PeVL 32/2012 vp, s. 6, PeVL 21/2009 vp, s. 4–5, PeVL 19/2009 vp, s. 4, PeVL 3/2009 vp, s. 4, PeVL 51/2006 vp, s. 9, PeVL 24/2006 vp, s. 2–3, PeVL 18/2004 vp, s. 2, PeVL 17/2004 vp, s. 2, PeVL 65/2002 vp, s. 4, PeVL 47/2001 vp, s. 3, PeVL 45/2001 vp, s. 5, PeVL 21/2001 vp, s. 4, PeVL 7/2001 vp, s. 4.)

Perustuslain esitöiden mukaan julkisen vallan käytön piiriin luetaan sellaiset norminanto-, lainkäyttö- ja hallintopäätökset, jotka tehdään yksipuolisesti ja joiden vaikutus ulottuu yksityisiin oikeussubjekteihin. Keskeisenä julkisen vallan käytön muotona voidaan pitää myös välitöntä voimakeinojen käyttämistä ulkopuolisiin nähden. Julkisen vallan käytön ydinalueeseen kuuluvat esimerkiksi poliisitoimi, tuomioistuinlaitoksen lainkäyttötoiminta, ulosottotoimi ja verotus sekä viranomaisen oikeus määrätä ulkopuolisille virallisia seuraamuksia (esim. uhkasakko). Julkisen vallan alaa ei voida kuitenkaan tyhjentävästi määritellä, vaan sitä voidaan tarpeen mukaan ja perustuslain sallimissa rajoissa lainsäädännöllä laajentaa tai supistaa. (HE 1/1998 vp, s. 74.)

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä asioista, jotka perustuslain mukaan kuuluvat lain alaan.

Perustuslain 68 §:n 3 momentin mukaan ministeriöiden toimialasta ja asioiden jaosta niiden kesken sekä valtioneuvoston muusta järjestysmuodosta säädetään lailla tai valtioneuvoston antamalla asetuksella. Käytännössä ministeriöiden välinen toimialajako on mahdollisimman tyhjentävästi pyritty määrittelemään valtioneuvoston ohjesäännössä. Perustuslaissa ei kuitenkaan sinänsä ole edellytetty, että ministeriöiden toimialajaosta olisi säädettävä

keskitetysti valtioneuvoston ohjesäännössä, vaan kyseinen jako voi perustua myös lakien ja valtioneuvoston antamien muiden asetusten säännöksiin. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on suositeltu, että tietyille ministeriölle laissa säädettyjä tehtäviä koskevat toimialamuutokset saatetaan voimaan asianomaisia lakeja muuttamalla (PeVM 10/1998 vp, s. 22, ks. PeVM 3/2007 vp, s. 3/I).

Perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Valtion alue- ja paikallishallinnon perusteista säädetään niin ikään lailla. Valtionhallinnon yksiköistä voidaan muutoin säätää asetuksella. Valtionhallinnon toimielinten yleisillä perusteilla tarkoitetaan lähinnä yksikön nimeä, toimialaa sekä pääasiallisia tehtäviä ja toimivaltuuksia. (HE 1/1998 vp, s. 174/II.) Esimerkiksi neuvottelukuntia sekä sellaisia neuvostoja, keskuksia ja toimikuntia, joiden tehtäviin ei kuulu julkisen vallan käyttöä, voidaan pitää perustuslain 119 §:n 2 momentin viimeisessä virkkeessä tarkoitettuina valtionhallinnon yksikköinä. Tällaisista yksiköistä voidaan siten säätää perustuslain nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella, jollei asetuksen antamisesta lailla erikseen muuta säädetä.

Perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan itsehallinnosta kuntia suuremmilla hallintoalueilla säädetään lailla. Itsehallinnon yhtenä takeena edellytetään siten tiettyä laintasoisuutta, millä on merkitystä suhteessa hyvinvointialueiden hallinnon järjestämiseen ja niiden rahoitukseen (PeVL 17/2021 vp, kappale 34).

Esityksessä on kyse ministeriöiden toimialaan ja asioiden jakoon niiden kesken vaikuttavasta sääntelystä, josta voidaan perustuslain 68 §:n 3 momentin mukaan säätää lailla tai valtioneuvoston asetuksella. Vuoden 2024 alusta valtioneuvoston ohjesäännön 17 §:n 13 a kohdassa valtiovarainministeriön toimialaan kuuluvaksi on jo todettu hyvinvointialueiden hallinnon ja talouden ohjaus ja ohjauksen yhteensovittaminen sekä hyvinvointialueiden rahoitus. Tämän asetuksentasoisen säännöksen ohella hyvinvointialueiden ohjauksen tehtävät on tuotu esille myös hyvinvointialuelain 11 §:n 1 momentin perusteluissa. Lisäksi valtiovarainministeriöstä annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:ää on muutettu 25.1.2024 (VnA 48/2024) siten, että valtiovarainministeriössä on aloittanut 1.2.2024 toimintansa uusi hyvinvointialueiden ohjausosasto.

Esityksen perusteella jää havaintojeni mukaan epäselväksi, onko valtiovarainministeriö hoitanut tarkoitettuja valtionohjaustehtäviä jo vuonna 2023 ilman säädöspohjaa. Pidän tarpeellisenä korostaa sitä, että hyvinvointialueiden valtionohjauksen on syytä perustua asianmukaiselle säädöspohjalle. Vaikka hyvinvointialueiden ohjauksen tehtäviä ei voine lukea ainakaan tyyppilliseksi julkisen vallan käytöksi, on niissä kuitenkin nähdäkseni kyse merkityksellisestä toimivallan käytöstä hyvinvointialueiden 121 §:n 4 momentissa turvatun alueellisen itsehallinnonkin kannalta. Näin ollen pidän asianmukaisena, että nämä valtionohjausta tarkoittavat valtiovarainministeriön tehtävät tuodaan kattavasti ja täsmällisesti lain tasolle osaksi hyvinvointialuelakia.

Vaikutus hyvinvointialueiden itsehallintoon

Ehdotettu sääntely valtionohjauksesta on merkityksellistä perustuslain 121 §:n 4 momentissa säädetyn alueellisen itsehallinnon kannalta. Sen mukaan itsehallinnosta kuntia suuremmilla hallintoalueilla säädetään lailla. Hyvinvointialueet perustuvat perustuslain 121 §:n 4 momenttiin ja niitä koskeva keskeinen laki on hyvinvointialuelaki.

Hyvinvointialuelain 22 §:n mukaan hyvinvointialueella on aluevaltuusto, joka vastaa hyvinvointialueen toiminnasta ja taloudesta sekä käyttää hyvinvointialueen päätösvaltaa. Aluevaltuuston päätösvallasta säädetään laissa lisäksi tarkemmin. Valtuutetut ja varavaltuutetut aluevaltuustoon valitaan lain 23 §:n mukaan hyvinvointialueella toimitettavissa vaaleissa. Hyvinvointialuelain säännökset hallinnon ja talouden hoidosta ovat yleisiä ja jättävät alueen organisaattiorakenteen aluevaltuuston päätettäväksi.

Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja laissa pelastustoimen järjestämisestä säädetään hyvinvointialueen ohjauksesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja pelastustoimessa. Ohjausmekanismeja ovat valtioneuvoston vuosittain vahvistamat valtakunnalliset strategiset tavoitteet, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen neuvottelukunta, ministeriöiden vuotuiset ohjausneuvottelut hyvinvointialueiden ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueiden kanssa, hyvinvointialueiden ohjauksen yhteinen tietopohja sekä valtioneuvoston toimivalta päättää tietyin edellytyksin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyösopimuksesta. Lisäksi hyvinvointialueiden toimintaa ohjataan hyvinvointialueiden investointien ohjausmallilla.

Perustuslain 121 §:n 4 momenttia arvioitiin laajasti hyvinvointialueiden perustamista koskeudessa perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 17/2021 vp, jonka perustana olivat valiokunnan lausunnot sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen aiemmista vaiheista (PeVL 65/2018 vp, PeVL 15/2018 vp, PeVL 26/2017 vp, PeVL 67/2014 vp, PeVL 75/2014 vp).

Säännöksellä on ilmaistu mahdollisuus järjestää kuntia suurempia itsehallintoalueita itsehallinnon periaatteiden mukaisesti (HE 1/1998 vp, s. 176/II). Perustuslain 121 §:n 4 momentista tai sen esitöistä ei ole luettavissa samanlaisia vaatimuksia maakuntien itsehallinnolle kuin perustuslain 121 §:n 1–3 momentista kunnan asukkaiden itsehallinnolle (PeVL 26/2017 vp, s. 20, myös PeVL 17/2021 vp, kappale 15). Perustuslakivaliokunta on korostanut kuntia suurempien alueiden itsehallinnon välttämättöminä peruselementteinä itsehallinnon kansanvaltaista perustaa ja siihen nojautuvaa demokraattista päätöksentekoa sekä maakunnan tehtävien ja hallinnon lakiperustaa (PeVL 26/2017 vp). Valiokunta on tarkastellut perustuslain 121 §:n 4 momentin kannalta merkityksellisinä kysymyksinä myös itsehallinnollisen alueen yleistä toimialaa ja verotusoikeutta (PeVL 17/2021 vp, kappale 17). Lisäksi perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota hyvinvointialueen valtionohjaukseen PeVL 17/2021 vp, kappale 22–27).

Perustuslakivaliokunnan mukaan perustuslain eri itsehallinnon muotoja koskevalle sääntelylle yhteinen piirre on kansanvaltaisuus (PeVL 26/2017 vp, s. 24). Kansanvaltaisuutta ymmärrettynä erityisesti osallistumisena ja vaikuttamisena voidaan valiokunnan mukaan pitää keskeisimpänä itsehallinnon periaatteellisenä osatekijänä kulloisestakin itsehallinnollisesta järjestelystä riippumatta. Perustuslakivaliokunta katsoi, että hyvinvointialueiden perustamista tarkoittava sääntely toteuttaa perustuslain 2, 14 ja 121 §:ssä edellytettyä kansanvaltaisuutta.

Valiokunta kiinnitti kuitenkin huomiota siihen, että hyvinvointialueisiin kohdistuva valtionohjaus ja alueiden rahoitusmalli kaventavat tosiasiallisesti aluevaltuuston päätösvaltaa. (PeVL 17/2021 vp, kappale 26, ks. PeVL 26/2017 vp, s. 24)

Perustuslakivaliokunta huomautti, että kuntia suurempien hallintoalueiden itsehallinnon ja sosiaalisten perusoikeuksien turvaamisen välillä voi eräissä suhteissa vallita jännitteinen punninta-asetelma. Valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että valtionohjauksen, tehtävien järjestämistapaa koskevien rajoitusten ja ehdotetun rahoitusmallin vuoksi hyvinvointialueiden itsehallinto jää varsin ohueksi. Valiokunta toisti kuitenkin käsityksensä siitä, että sosiaalisten perusoikeuksien turvaaminen edellyttää erityisesti kyseessä olleen hallinnollisen muutoksen yhteydessä sellaista valtiollista ohjausta ja valvontaa, jota muuten voitaisiin pitää perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaisen itsehallinnon toteutumisen kokonaisarviointissa valtiosääntöisesti jossain määrin ongelmallisena. (PeVL 17/2021 vp, kappale 27, ks. PeVL 26/2017 vp, s. 21.)

Esityksellä jatketaan hyvinvointialueiden kehittämistä ehdottamalla muutoksia valtionohjausjärjestelmään. Esitys ei muuttaisi hyvinvointialueen tehtäviä tai rahoitusta. Esityksessä on otettu asianmukaisesti huomioon hyvinvointialueiden itsehallintoa koskeva perustuslain 121 §:n 4 momentti ja sitä koskeva tulkintakäytäntö. Esityksessä on todettu, etteivät ehdotukset vaikuta rahoitusperiaatteeseen tai hyvinvointialueiden aluevaltuustojen toimivaltaan taikka ylipäänsä muuta hyvinvointialueiden itsehallinnollista asemaa. Esityksessä viitataan lisäksi sääntelyn ja toimivaltuuksien selkeyttämiseen, hallinnollisen taakan purkuun, ohjauksen yhtenäistämiseen sekä valtioneuvoston vahvistamien finanssipoliittisten tavoitteiden merkityksen painottamiseen ja ohjaukseen osallistuvien ministeriöiden yhteisen vastuun korostamiseen myös taloudellisen kestävyys huomioon ottamisesta. Merkille pantavaa on, ettei esityksestä käy yksilöidysti ilmi, vahvistavatko ehdotukset hyvinvointialueiden valtionohjausta.

Hyvinvointialueiden valtiollinen ohjaus ei kuitenkaan vaikuttaisi vahvistuvan tai muuttuvan sillä tavalla, että se olisi suoranaisesti ongelmallinen perustuslain 121 §:n 4 momentin kannalta. Nähdäkseni esityksen tarkoittaman hallinnollista uudistuksen yhteydessä sosiaalisten perusoikeuksien turvaaminen edellyttää sellaista valtiollista ohjausta ja valvontaa, jota muuten voitaisiin pitää perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaisen itsehallinnon toteutumisen kokonaisarviointissa valtiosääntöisesti jossain määrin ongelmallisena.

Suhde perusoikeuksiin

Esityksellä ei ole nähtävissä suoria vaikutuksia perusoikeuksien toteutumiseen. Tästä huolimatta on kuitenkin tärkeää ottaa huomioon hyvinvointialueiden tehtävä perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten riittävien sosiaali- ja terveystaloudellisten palvelujen turvaamisessa ja väestön terveyden edistämisessä. Huomionarvoista on tähän nähdä se, että hyvinvointialueiden valtionohjauksessa vaikuttaisi jatkossa korostuvan taloudellinen ohjaus ja valvonta, mitä osaltaan korostaa valtiovarainministeriön rooli ohjauksessa. Esityksen osatavoitteeksi nostetaan toisaalta asianmukaisesti yhdenvertaisten ja riittävien palveluiden toteutumisen varmistaminen hyvinvointialueilla. Myös ehdotetuissa hyvinvointialuelain muutoksissa (etenkin 12 a §) on jossakin määrin nostettu esille muitakin kuin finanssipoliittisia ohjaustavoitteita.

Kuitenkin neuvottelua hyvinvointialueen kanssa koskevassa 13 a §:ssä painottuvat taloudellisen näkökohdat. Erityisesti huomio kiinnittyy ehdotettuun 13 a §:n 3 momentin mainintaan siitä, että neuvotteluissa arvioidaan hyvinvointialueen kustannusten ja rahoituksen toteutunutta ja tulevaa kehitystä sekä hyvinvointialueella toteutettavia kustannusten hallintaa tukevia ja muita toimenpiteitä, joilla hyvinvointialueen tehtävien hoitaminen ja palvelujen saatavuus voidaan käytettävissä olevalla rahoituksella turvata. Nähdäkseni perustuslain 19 §:n 3 momenttiin kytkeytyvistä syistä viittaus käytettävissä olevaan rahoitukseen olisi syytä poistaa säännöksestä. Ylipäänsä sosiaalisten perusoikeuksien toteuttamisen tavoitteiden osana ohjausta olisi suotavaa ilmetä sääntelystä nyt ehdotettua paremmin.

Pidän tärkeänä korostaa myös perustuslain 22 §:n mukaista julkisen vallan velvoitetta turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen, mukaan lukien perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten sosiaalisten perusoikeuksien toteutuminen. Myös valtioneuhjauksessa on siten pyrittävä osaltaan varmistamaan, että itsehallinnollisilla hyvinvointialueilla on kyky varmistaa hyvinvointialueen asukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertainen toteutuminen koko maassa.

Helsingissä 23.4.2024

Anu Mutanen, OTT, tenure track -professori